

УДК 577.151/.152.

ВМІСТ НІКОТИНАМІДНИХ КОФЕРМЕНТІВ У ТКАНИНАХ ОПРОМІНЕНИХ ЩУРІВ ЗА ПРОФІЛАКТИЧНОГО ВЖИВАННЯ ДЕЯКИХ ХАРЧОВИХ ДОДАТКІВ

Кокошкіна О. О.

Одеський державний університет, кафедра біохімії,
вул. Дворянська, 2, Одеса, 270026, Україна

Вивчали профілактичну дію харчових додатків, виготовлених з винограду (Він-Віта), буряку, гарбуза та топінамбуру на вміст окислених та відновлених нікотинамідних коферментів у тканинах щурів після одноразового гамма-опромінення у сублетальній дозі. Показана висока ефективність Він-Віта та екстракту буряку.

Ключові слова: опромінення, нікотинамідні коферменти, харчові добавки.

Однією з актуальних проблем в Україні є пошук ефективних засобів для корекції різноманітних ушкоджень організму людини, які є наслідками опромінення [9], особливо після Чорнобильської катастрофи [1].

Добре відомо, що опромінення супроводжується розвитком цілого комплексу біохімічних і фізіологічних реакцій організму, серед яких важливу роль відіграють зміни обміну енергії. Характерним при опроміненні є зменшення активності мітохондріальних дегідрогеназ, а також зменшення вмісту інтермедіатів енергетичного обміну [8, 4].

Відомо також, що зв'язуючою ланкою між енергетичним обміном та функціонуванням біоантиоксидантної системи захисту тканин є НАДФ⁺, який бере участь як донор протонів і електронів у реакціях відновлення вільних радикалів [8, 2, 3], що утворюються за опромінення [7].

До перспективних, на наш погляд і на думку деяких авторів [1], радіопротективних засобів слід віднести харчові добавки, що виготовлені з сировини, яка вирощена в екологічно чистих регіонах держави, та можуть вміщувати різні біохімічні компоненти: поліфеноли, поліхінони, антоціани, каротиноїди тощо. Ці природні сполуки здатні виявляти антиоксидантну дію, що може позитивно впливати на процеси простпроменевої репарації в організмі або виявляти пряму захисну дію при опроміненні.

У зв'язку з тим, що вміст нікотинамідних коферментів у тканинах відображає їх антиокислювальну активність та може бути показником загального стану антиоксидантної системи, актуальним є визначення цього показника за умови опромінення. Харчові добавки, які виготовлені з рослинної сировини, достатньо багаті на вміст вітамінів групи В та інших, можуть суттєво впливати на рівень нікотинамідних коферментів у тканинах тварин, що їх отримують і, таким чином нормалізувати наслідки впливу радіації. Тому метою наших досліджень було вивчення вмісту НАД⁺ + НАДФ⁺ та НАДН + НАДФН у тканинах щурів, які протягом місяця до опромінення отримували харчові добавки.

Матеріали та методи

Білі безпородні щури, самці, масою 180—220 г, які утримувалися на стандартному раціоні віварія, протягом 24 діб отримували харчові добавки з винограду, буряку, топінамбуру та гарбуза. (Ці добавки виготовлені НТЦ “Еос” (м. Одеса) і люб’язно передані нам для досліджень). Добавки вводили один раз на добу внутрішньошлунково за допомогою зонду в кількості, яка дорівнювала за масою 1% від загальної маси тіла тварини. Тваринам контрольної групи вводили таку ж кількість води. На наступний день після останнього введення препаратів тварини підлягали одноразовому опроміненню на установці “Агат С”.

Для цього тварин саджали в клітки, що виготовлені з органічного скла, (розміром 20 × 20 × 20 см) і не мають верхніх кришок. При цьому відстань від джерела опромінення до тварин становила 75 см, тривалість опромінення 20 хв, поглинена доза становила 6 Гр. Через 3, 15 та 30 діб тварин декапітували, виділяли тканини печінки, головного мозку, збирали кров. Готували гомогенати на ізотонічному розчині у співвідношенні маса:об’єм = 1:10 для крові та печінки і 1:20 для головного мозку. Гомогенати використовували для визначення вмісту НАД⁺ + НАДФ⁺ та НАДН + НАДФН за допомогою флуориметричного методу [5]. Статистичну обробку проводили з використанням критерію Стьюдента [6].

Результати досліджень

Як з’ясувалось, опромінення щурів у дозі 6 Гр супроводжується значними змінами вмісту нікотинамідних коферментів. Як видно з даних, які наведені в таблиці 1, одноразове опромінення призводить до 30% зменшення вмісту окислених і до 70% зменшення вмісту відновлених коферментних форм вітаміну РР у печінці та крові через 3 доби після опромінення. Аналогічні зміни відбуваються й

Таблиця 1

Динаміка вмісту окислених і відновлених форм нікотинамідних коферментів в тканинах щурів через 3, 15 та 30 діб після одноразового опромінення в дозі 6 Гр (мкг/г, n = 5—7)

Варіант досліджу	Печінка		Головний мозок		Кров	
	НАД ⁺ + НАДФ ⁺	НАДН + НАДФН	НАД ⁺ + НАДФ ⁺	НАДН + НАДФН	НАД ⁺ + НАДФ ⁺	НАДН + НАДФН
Контроль 1 (не-опромінені тварини)	401.2±21.3	538±29.3	318.9±27.5	344.3±19.3	198.5±10.3	99.4±5.4
Контроль 2 (опромінені без додатків): 3 доби	283.4±15.5*	194±8.3*	115.4±5.8*	92.4±3.7*	101.3±5.2*	42.8±3.8*
15 діб	118.8±9.2*	108.3±7.6*	118.3±7.3*	82.8±5.9*	90.9±7.3*	29.5±4.8*
30 діб	329,0±18.7*	318.4±21.9*	199.5±18.3*	192±13.7*	129.3±10*	68.3±6.7*
Він-Віта: 3 доби	292,0±14,3	200,3±9,4	123,4±13,0	108,6±9,8	119,4±10,2	59,6±6,7
15 діб	283,4±13,5**	267,8±19,7**	197,3±14,8**	193,4±20,3**	127,8±11,7	79,9±5,9**
30 діб	399,5±27,5**	417,8±35,6**	259,3±19,9	183,7±8,9	188,8±12,0**	84,7±6,9

Продовження табл. 1

Варіант досліджу	Печінка		Головний мозок		Кров	
	НАД* +НАДФ*	НАДН +НАДФН	НАД* + НАДФ*	НАДН + НАДФН	НАД* + НАДФ*	НАДН+ НАДФН
Буряк: 3 доби	291,4±24,5	192,3±13,7	127,3±11,0	93,4±7,8	108,6±9,2	49,4±4,4
15 діб	251,4±19,7**	192,6±13,8**	123,4±11,2	149,3±11,2**	119,7±10,3	53,8±5,2**
30 діб	330,3±23,7	359,8±27,5	260,3±21,0	243,4±23,2	157,3±9,8	73,6±6,4
Гарбуз: 3 доби	253,4±16,7	200,3±17,9	103,3±9,3	83,6±6,3	92,8±6,9	44,3±4,2
15 діб	98,6±9,3	98,6±8,2	99,5±9,1	81,4±4,9	79,8±7,5	34,9±4,0
30 діб	214,4±20,3	300,5±22,7	200,4±19,5	179,4±14,0	115,3±9,8	74,5±7,1
Топінамбур: 3 доби	275,3±21,0	197,3±11,8	121,6±10,3	101,4±9,0	98,5±6,8	36,7±3,2
15 діб	99,3±8,9	112,8±8,7	121,6±11,3	69,9±6,3	91,5±8,5	39,5±2,8
30 діб	223,7±11,9**	292,3±22,9	171,4±9,3	182,8±13,6	137,1±12,3	63,2±5,7

Примітка: Тут і далі: * — достовірні відміни у порівнянні з контролем 1, $p \leq 0,05$; ** — достовірні відміни показників тварин, що отримували до опромінення харчові добавки, у порівнянні з контролем 2, $p \leq 0,05$.

Таблиця 2

Вплив профілактичного застосування харчових додатків на динаміку сумарного вмісту нікотинамідних коферментів(мкг/г) і співвідношення окислених та відновлених форм за умови одноразового g-опромінення (доза 6 Гр) , n = 5—7

Варіант досліджу	Печінка		Головний мозок		Кров	
	О + В	В / О	О + В	В / О	О + В	В / О
Контроль 1 (неопромінені тварини)	939,2±25,3	1,341	663,2±23,4	1,080	297,9±7,9	0,501
Контроль 2 (опромінені без додатків): 3 доби	477,4±11,9*	0,685	207,8±4,8*	0,801	144,1±4,5*	0,423
15 діб	227,1±8,4*	0,912	201,1±6,6*	0,700	120,4±6,1*	0,325
30 діб	647,4±20,3*	0,968	391,5±16,0*	0,963	197,6±8,4*	0,529
Він-Віта: 3 доби	492,3±11,9	0,686	232,0±11,4	0,880	179,0±8,5	0,499
15 діб	551,2±16,6**	0,945	390,7±17,6**	0,980	207,7±8,8**	0,625
30 діб	817,3±31,6**	1,046	443,0±14,4**	0,708	273,5±9,5**	0,449
Буряк: 3 доби	483,7±19,1	0,660	220,7±9,4	0,734	158,0±6,8	0,455
15 діб	444,0±16,8**	0,766	272,7±11,2**	1,210	173,5±7,8**	0,449
30 діб	690,1±25,6	1,089	503,7±22,1**	0,935	230,9±8,1	0,468
Гарбуз: 3 доби	453,7±17,3	0,790	186,9±7,8	0,809	137,1±5,6	0,477
15 діб	197,2±8,8	1,000	180,9±6,2	0,818	114,7±5,8	0,437
30 діб	514,9±21,5**	1,402	379,8±11,9	0,895	189,8±8,5	0,646
Топінамбур: 3 доби	472,6±16,4	0,716	223,0±7,9	0,834	135,2±5,0	0,373
15 діб	212,1±8,8	1,136	191,5±7,4	0,575	131,0±5,7	0,432
30 діб	516,0±17,4**	1,306	354,2±13,0	1,067	200,3±9,0	0,461

Примітка: В — сума відновлених форм нікотинамідних коферментів; О — сума окислених форм нікотинамідних коферментів.

в головному мозку, але вони мають більш виразний характер. Через 15 діб після опромінення продовжується зменшення величини параметрів, що вивчаються, а через 30 діб можна спостерігати поступове зростання вмісту нікотинамідних коферментів, який не досягає контрольного рівня. На нашу думку, такі динамічні зміни відображають постпроменеві адаптивні процеси, які розвиваються в організмі опромінених тварин і, в цілому, характеризують участь відновлених нікотинамідних коферментів у реакціях відновлення вільних радикалів.

Профілактичне застосування харчових додатків протягом 24 діб до опромінення тварин частково компенсує дію радіації. Особливо виразно проявляється дія Він-віти та комплексу антоціанів з буряку. Ці два харчових добавки значною мірою зберігають рівні вмісту окислених та відновлених нікотинамідних коферментів, хоча й не повністю компенсують постпроменеві зміни у тканинах. Застосування гарбузового пюре та екстракту з топінамбуру виявилось неефективним радіопротективним засобом в умовах нашого експерименту.

Опромінення призводить не тільки до змін вмісту окремо окислених та відновлених форм, але суттєво впливає також й на суму нікотинамідних коферментів. Як видно з таблиці 2, через 3 доби після одноразового опромінення, спостерігається достовірне зменшення суми нікотинамідних коферментів у всіх досліджуваних органах і тканинах тварин. Більш виразно це відбувається через 15 діб після опромінення. Через 30 діб сума нікотинамідних коферментів значно зросла у порівнянні з контролем. Динаміка змін коефіцієнту співвідношення відновлених і окислених форм переконливо демонструє переважне зростання вмісту відновлених форм у порівнянні з окисленими формами в тканинах тварин, які отримували харчові добавки з буряку та препарат Він-Віта.

Висновки

Проведені дослідження дозволяють рекомендувати препарат Він-Віта та екстракт з буряку як достатньо ефективні засоби для профілактики можливого променевого ушкодження організму людини та сільськогосподарських тварин. Можна припустити, що одним із механізмів профілактичної дії цих харчових додатків є нормалізація вмісту нікотинамідних коферментів, переважно їх відновлених форм, які беруть участь у біохімічних процесах утилізації вільних радикалів та продуктів вільнорадикального окислення.

Література

1. Барабой В. А. От Хиросимы до Чернобыля. — К.: Наукова думка, 1991. — 122 с.
2. Березов Т. Т., Коровкин Б. Ф. Биологическая химия. — М.: Медицина, 1990. — С. 213—224.
3. Воскресенский О. Н., Туманов В. А. Ангиопротекторы. — К.: Здоров'я, 1982. — 120 с.
4. Курський М. Д., Кучеренко С. М. // Біомембранологія. — К.: Вища школа, 1993. — С. 228—257.
5. Островский Ю. М. Ниацин (витамин РР) // Экспериментальная витаминология. — Минск: Наука и техника, 1979. — С. 411—435.
6. Рокицкий П. Ф. Биологическая статистика. — Минск: Высшая школа, 1967. — 326 с.
7. Сапежинский И. И. Хемилюминисценция при фото- и радиационном окислении белков и других веществ // Биохемилюминисценция. Труды МОИП. — Т. LVIII. — Отд. Биологический. Секция биофизики и радиобиологии. — М.: Наука, 1983. — С. 56—69.
8. Смирнов М. И. Витамины. — М.: Медицина, 1974. — 490 с.
9. Ярмоненко С. П. Радиобиология человека и животных. — М.: Высшая школа, 1977. — 367 с.

**СОДЕРЖАНИЕ НИКОТИНАМИДНЫХ КОФЕРМЕНТОВ В ТКАНЯХ
ОБЛУЧЕННЫХ КРЫС ПРИ ПРОФИЛАКТИЧЕСКОМ ПРИМЕНЕНИИ
НЕКОТОРЫХ ПИЩЕВЫХ ДОБАВОК**

Кокошкина О. А.

Одесский государственный университет, кафедра биохимии,
ул. Дворянская, 2, Одесса, 270026, Украина

Резюме

Изучено профилактическое действие пищевых добавок, изготовленных из винограда (Вин-Вита), свеклы, тыквы и топинамбура на содержание окисленных и восстановленных никотинамидных коферментов в тканях крыс после однократного гамма-облучения в суб-летальной дозе. Показана высокая эффективность Вин-Вита и экстракта свеклы.

Ключевые слова: облучение, никотинамидные коферменты, пищевые добавки.

**THE INVESTIGATION OF NIKOTINAMIDE COFERMENTS
CONCENTRATIONS IN IRRADIATED RAT TISSUES UNDER PREVENTIVE
USAGE OF SOME FOOD ADDITIVES**

Kokoshkina O. A.

Odessa State University, Department of Biochemistry,
Dvoryanskaya St., 2, Odessa, 270026, Ukraine

Summary

Preventive effect of food additives prepared from grape (Vin-Vita), beet, pumphin and ground pear on the content of oxidized and reduced nicotinamide coferments in rat tissues after a single gamma-irradiation in sub-lethal dose has been studied. The positive effect of Vin-Vita and beet extract was established.

Key words: irradiation, nikotinamide coferments, food additives.